

Posudek na diplomovou práci Jana Havelky

Předložená práce je pozoruhodným pokusem o uchopení změn početnosti ptáků v jedné exponované chráněné krajinné oblasti. Její význam proto nespatřuji ani tak v odhalení nějakých zásadních ekologických objevů, jako spíše ve zprávě o úrovni ochrany přírody na Třeboňsku. Vyznění této zprávy možná není v tomto kontextu tak úplně „alarmující“, jak tvrdí autor, ale zajímavé bezesporu je.

Kdybych měl zhodnotit úroveň diplomky z hlediska kvality dat, jejich zpracování a interpretace, asi bych použil termín „slušná práce“ – všechno je víceméně v pořádku, úroveň odpovídá zadání, práce sice úplně neohromí („wow efekt“ se nedostavil), ale ani neurazí. Autor klidně a s přehledem prezentuje jednotlivé hypotézy popisující faktory, které hýbou s našimi ptáky, testuje je a následně vysvětluje. Samotného mě ohromilo, jak vyčerpávajícím způsobem pojednal literaturu, kterou jsme za uplynulých skoro 20 let o recentních změnách české avifauny vytvořili: cituje snad všechny články, které jsem na toto téma napsal včetně těch, u nichž jsem zapomněl, že jsem je napsal, a nadto mám pocit, že přidává i některé, které jsem snad ani nenapsal (zde konkrétně poněkud enigmatická studie „Reif et al. 2016“). Nevím, jestli bych sám byl schopen podobný přehled sestavit. V tomto směru by možná nebylo od věci poskytnout nějaký prostor v předložené práci i jiným autorům, kteří bádají třeba v sousedních státech...

Ač je práce hezká a dobře udělaná, coby kritický oponent musím upozornit i na některé nedostatky. Na první pohled uhodí do očí jisté formální poklesky, jako jsou třeba chybějící čísla stránek, neúplné údaje u různých citací v seznamu literatury nebo angličtina v některých grafech. Na tom však nechci ujíždět, protože jednak je formální úroveň práce na celkově snesitelné úrovni a jednak větší důležitost přikládám věcné náplni, jakkoliv mi třeba rozlišování „červené“ a „modré“ na černobíle vyvedených grafech originálního výtisku práce působilo nemalé potíže (tady by možná s ohledem na další generace přišla k užítku errata, i když zase pravděpodobnost, že by někdo další listoval s tištěnou verzí, je vcelku zanedbatelná).

Nyní však k té věcné náplni. Zde pomínu dost chaotickou úvodní kapitolu o dynamice populací v prostoru (tedy 2.1), jejíž poselství mi zcela uniká, ale klidně ať si u toho zůstane. Spíš se chci věnovat tomu Třeboňsku. Měl bych k tomu následující komentáře, u nichž bych byl rád, abychom je při obhajobě náležitě probrali:

1. Srovnatelnost dat. Vypadá dobře už tím, jak málo se celkové ukazatele společenstev mezi obdobími liší, ale přeci jen: kdo vlastně ptáky sčítal? Lišili se pozorovatelé mezi obdobími? Jak moc si můžeme být jistí, že se neprojevoval efekt pozorovatele a že se sčítaly v obou obdobích stejně velké plochy? V roce 2001 měl okruh 150 m, v roce 2021 100 m – asi to bude v pohodě, protože tehdy se to prostě jen blbě odhadlo, takže v reálu budou obě vzdálenosti stometrové, ale zajímalo by mě, jestli se to nějak detailněji v terénu ověřovalo...
2. Reprezentativnost Třeboňska. Linie CHKO krásně protíná (zde by mimochodem neškodilo v práci ukázat mapu), ale stále zachycuje jen nepatrnou část oblasti. Jaké procento druhů z celkové diverzity pokrývá? Zde se nabízí zejména srovnání s výsledky hnízdního mapování, které probíhalo v prvním období. A hlavně – jak dobře reprezentuje složení bodů tamní biotopy? Dá se říct, že některá prostředí na linii chybí? Má to vliv na některé interpretace?
3. Vývoj Třeboňska. Srovnání změny složení biotopů na sčítacích bodech mezi obdobími podkládám za klíčovou kapitolu celé práce, ale mám za to, že podobných environmentálních analýz mohlo být provedeno daleko více. Ono totiž to, kolik ptáků zjistíme na linii, nemá původ jen ve stavu prostředí přímo na sčítacích bodech, ale i v jejich bližším či širším okolí. Proto by bylo velmi užitečné srovnat celkové rozlohy různých biotopů na Třeboňsku třeba pomocí volně dostupných CORINE Land Cover dat z odpovídajících období. Pak bychom zjistili, jestli dění na sčítací linii odpovídá dění v celé oblasti, a potažmo zda případný

nesoulad mezi lokálním a krajinným vývojem nevysvětlí některé patrnosti v ptačích datech. Ostatně vztažení změny početnosti ptáků přímo ke změně prostředí v práci chybí (dalo by se udělat „přes body“).

4. Vývoj Třeboňska – pokračování. Kromě složení prostředí se bezesporu měnila i jeho kvalita. O tom autor píše, ale ve velmi obecné rovině. Bylo by hezké to doplnit i konkrétními údaji, jejichž získání by nebylo úplně triviální, ale zase ne zcela nemožné... Ale teda aspoň podle literatury – do jaké míry se tam intenzifikovalo zemědělství a rybnářství? Dá se to pro naši představu nějak kvantifikovat?

5. V tomto směru by bylo zajímavé i hlubší prozkoumání různých částí linie, i když si uvědomuju, že tohle by bylo na celou novou diplomku. Stejně by mě ale zajímalo, zda by autor nemohl aspoň okometricky zhodnotit, jestli třeba body v maloplošných zvláště chráněných územích nebo v první či druhé zóně CHKO měly stabilnější společenstva než ostatní body. Zvláště v té zemědělské krajině a na rybnících by to bylo zajímavé a přinášelo by to silná poselství pro ochranářský management.

6. Pozoruhodná je absence vypovídací hodnoty teplotních nároků jednotlivých druhů ve vztahu ke změnách jejich početnosti. V jiných studiích jde totiž o naopak nejsilnější prediktor lineárních populačních trendů. Zde by bylo zajímavé zjistit, jestli Třeboňsko nepředstavuje nějakou teplotní anomálii v rámci Česka, nebo třeba jestli výzkum v letech 2001 a 2021 nepadl zrovna do anomálních jar (konkrétně 2001 teplé a 2021 studené – minimálně pro jihočeský kraj jsou data volně k dispozici na webu ČHMÚ), což by pak přemázlo dlouhodobý vývoj směrem k vyšším teplotám.

7. V práci se příliš nerozebírají rozdíly mezi českými, resp. evropskými, a třeboňskými trendy. (Zde je trochu škoda, že se nepracovalo se stejnými obdobími jako na Třeboňsku – v českém i evropském případě jsou data k dispozici, jen by bylo potřeba je trochu před analýzou upravit). Přitom právě tyto rozdíly mohou představovat ta „alarmující“ ochranářská zjištění. Mohl by tedy autor uvést reprezentanty druhů, kterým se díky ochraně na Třeboňsku daří lépe než v ČR či v Evropě, a potažmo příklady druhů, u kterých jejich ochrana v rámci Třeboňska selhává, takže jsou tam na tom stejně špatně (či dokonce hůře – pokud ano, tak proč!) než jinde?

O diplomce by se díky její zajímavosti dalo diskutovat ještě dlouho, ale chápu, že doba pro obhajobu má své limity, takže se omezují jen na výše uvedené komentáře. Závěrem bych chtěl podotknout, že předloženou práci doporučuji jako podklad pro udělení titulu magistr na naší fakultě.

Jiří Reif, oponent

V Praze, 31. 8. 2022